

DE PLEK

De Noordelijke Oeverlanden aan de Nieuwe Meer te Amsterdam

C.M. (Tello) Neckheim

The place: the Noordelijke Oeverlanden on the border of the Nieuwe Meer in Amsterdam

Summary. Over 40 years the author has taken interest in the malacofauna of the Noordelijke Oeverlanden, on the border of lake Nieuwe Meer, southwest of Amsterdam (province of North-Holland). The area yielded interesting finds of both terrestrial and freshwater snails. In 1993 the author could prevent the construction of a bicycle path through a grove harbouring the Common door snail *Clausilia bidentata*.

Eerste kennismaking

De Noordelijke Oeverlanden aan de Nieuwe Meer, een plek aan de zuidwestrand van Amsterdam, zijn niet weg te denken uit mijn malacologische geschiedenis. Ik kende het gebied al uit mijn jeugd (1974); het was een ruig terrein aan de Nieuwe Meer waar de wet niet van toepassing was. Om er te komen ben ik eens de Oude Haagseweg overgestoken, toen nog een weg gemaakt van bakstenen. Ik moest wel rennen want er kwamen steeds auto's voorbij.

Veel later, in 1984, ben ik er weer wezen kijken en kwam toen in aanraking met de beheervrijwilligers. Ik sloot mij bij hen aan om mee te werken aan de aanleg van een wandelpad door het moerasbos. Hier vond ik later in 1988 een leeg huisje van de Vale clausilia *Clausilia bidentata*. Ik kende het landslakje wel van de duinen maar had geen idee of deze vindplaats bijzonder was. Ik had net Rykel de Bruyne leren kennen en meldde hem deze vondst. Rykel gaf aan dat het een bijzondere vondst was en stimuleerde mij om de Oeverlanden te inventariseren. Dit leidde uiteindelijk tot mijn medewerking aan het boekje "Van Nonnetje tot Tonnetje", over de inventarisatie van de mollusken van Amsterdam (De Bruyne & Neckheim, 2001).

Nader onderzoek

Ik heb toen alle bosjes, poelen en graslandjes in de Noordelijke Oeverlanden bekeken en bemonsterd (Neckheim, 1992; fig. 1). Al snel vond ik bijzondere soorten als Kleine kartuizerslak *Monacha cartusiana* (fig. 2) en Griekse duinslak *Cernuella cisalpina*. Maar ook de Nieuwe Meer ging ik bemonsteren met de Tomadozeef en ik vond er de Eeltslak *Lythoglypus*

Fig. 1. Kalkrijk grasland en bos in de Noordelijke Oeverlanden. Foto: Tello Neckheim.

Fig. 2. Kleine kartuizerslak *Monacha cartusiana* in de Noordelijke oeverlanden. Foto: Tello Neckheim..

naticoides. Leuk was de vondst van de Zoetwaterneriet *Theodoxus fluviatilis*, destijds algemeen op stenen langs de oever van de Nieuwe Meer. Maar ook de Geelvlekslak *Marstoniopsis scholtzii* vond ik er, zij het alleen aan de zuidzijde van de Nieuwe Meer. Maar vorig jaar heb ik een vers leeg huisje verzameld in aanspoelsel aan de noordzijde van deze plas en kon ik de soort ook voor dat gebied vaststellen. In totaal zijn er tot nu toe 89 soorten land- en zoetwatermollusken aangetroffen in de Noordelijke Oeverlanden en langs de oever in de Nieuwe Meer.

Als ik eerlijk ben had ik toen nog nooit bodemonsters verzameld in Nederland, wel in Frankrijk en Spanje. De soms vochtige tot natte strooisellaag in de Oeverlanden was dus een uitdaging. De Oeverlanden hebben mij dus geleerd hoe te monstere, zeven en uitzoeken. Ik heb toen ongeveer veertig bodem- en zeefmonsters genomen. Leuke kleine soorten die ik vond waren Dwerg-korfslak *Vertigo pygmaea* en Mostonnetje *Pupilla muscorum*.

Later heb ik een vuilniszak vol aanspoelsel verzameld. In het gebied werd een sloot verbreed en het uitgebaggerde materiaal, waar ook een deel van de oever van de sloot bij hoorde, werd in de Nieuwe Meer langs de oever gestort. De modder en het zand werden letterlijk gewassen door de golven van het water en de takjes, zaden en lege slakkenhuisjes spoelden aan langs het strandje. Hierin vond ik veel huisjes van de Blindslak *Cecilioides acicula* en het Aardschijfje *Lucilla scintilla*. Deze laatste soort

was nieuw voor het gebied. Maar ook zaten er vrijwel alle soorten landslakken in die ik al uit het gebied kende. Zo'n grote zee-factie heb ik later nooit meer meegemaakt! Later vond ik in het gebied ook Nederlandse exoten zoals Gekielde loofslak *Hygromia cinctella* en Aziatische korfmossel *Corbicula fluminea*.

Slakkenactivist

Omdat het gebied een openbaar landschapspark is wilde het toenmalige stadsdeel Slotervaart/ Overtoomse Veld een fietspad aanleggen door het gebied. Dat vond de vereniging 'De Oeverlanden Blijven!' prima, maar dat fietspad mocht uiteraard niet door het bosje lopen waar de Vale clausilia leefde. De politiek heeft toen besloten om het fietspad met een bocht om het bosje heen te laten lopen. Misschien is dit wel de eerste keer in Nederland dat er door de aanwezigheid van een slakje een weg werd omgelegd (Neckheim, 1993).

Ik ben nog steeds betrokken bij de Noordelijke oeverlanden aan de Nieuwe Meer en werk er al meer dan 25 jaar als vrijwilliger als bestuurslid van de vereniging De Oeverlanden Blijven! die het gebied beschermt en beheert. Ik heb tientallen excursies in

het gebied gehouden en cursussen gegeven hoe men slakken moet determineren. Dit jaar komt er een boek uit ter gelegenheid van het 30-jarig jubileum van de vereniging De Oeverlanden Blijven! (Neckheim & Jansen, 2015).

Geraadpleegde bronnen:

- DE BRUYNE, R.H. & C.M. NECKHEIM, 2001. Van Nonnetje tot Tonnetje, de recente en fossiele weekdieren (slakken en schelpen) van Amsterdam. – Schuyt & Co, Amsterdam.
- NECKHEIM, C.M., 1992. De mollusken van de Noordelijke Oeverlanden. – De Kreukel 28(2-3): 19-25.
- NECKHEIM, C.M., 1993. De landslak en de Amsterdamse politiek. – De Kreukel 29(3): 43.
- NECKHEIM, C.M. & R. JANSEN, 2015. Natuurlijk Noordelijke Oeverlanden. – Vereniging De Oeverlanden Blijven!, Amsterdam.

Adres van de auteur:
cmneckheim@kpnmail.nl

Een speciaal mandje van Borneo

Han Raven

A special basket from Borneo

Abstract. The article describes a small basket made by the Iban tribe of Borneo, used for the storage of dried human umbilical cords and decorated by shells of terrestrial molluscs. The presence of three specimens of *Amphidromus martensi* suggests the basket originates from Sabah.

Fig. 1. Rotan mandje versierd met kralen, munten, tanden en grote aantallen *Monetaria annulus* (Linnaeus, 1758). Kalimantan (Indonesisch Borneo).

Toen ik in Sarawak (Maleisië; in het Nederlands ook wel geschreven als Serawak) op het eiland Borneo woonde (1992-1997) kwam ik geregeld kunstvoorwerpen tegen waarin schelpen verwerkt waren: veel houtsnijwerk met daarin geslepen toppen van *Conus* (als 'ogen'), kauries verwerkt in allerlei

vlechtwerk (vooral manden en 'baby carriers'), gepolijste kleppen van *Pinctada maxima* (Jameson, 1901) als amulet voor stamhoofden, etc. (fig. 1). De manden zijn vaak kunstwerken van vlechtwerk, maar in dit artikel gaat het over mandjes van grover vlechtwerk met daarop allerlei versieringen. Het leukste vond ik de kleine mandjes waaraan draadjes met schelpen en andere zaken hingen, als een soort minicollectie. Het veelvuldigst in gebruik zijn de grote linksgewonden schelpen van *Bertia (Exrhyssota) brookei* (Adams & Reeve, 1848), een grote landslak (fig. 2). *Bertia brookei* is een endemische soort van Borneo behorend tot de Dyakiidae die weer naar de Dayaks

Fig. 2. Vers exemplaar van *Bertia brookei* gevonden bij Rumah Jiram, Sarawak, Maleisië, oktober 1993.